

Bilaga F

Stådråd för badanläggningar

INLEDNING

Bassänger, bastur, dusch- och omklädningsrum kräver noggrann städning. Den varma och fuktiga miljön gör att mikroorganismer och bakterier trivs, samtidigt som det desinficerande kloreten i bassängvattnet kan bilda farliga ämnen när det reagerar med smuts och föroreningar.

Smuts som tillförs bassängen kommer från badgästerna och omgivande ytor. Därför är det viktigt att fokusera dels på hygien, det vill säga rena badgäster och dels på bra städning. Det ger förutom en fräsch och attraktiv anläggning, ett bättre badvatten. Städning ska till stor del verka förebyggande. Smuts ska aldrig synas. Har det gått så långt att smuts syns krävs ofta omfattande städinsatser för att få ytorna rena.

Här följer några tips och råd för att uppnå god städning i en badanläggning. En städkonsult specialiserad mot badanläggningar kan ge mer utförliga råd om städinstruktioner, val av städutrustning, lämpliga städkemikalier osv. I checklistans bilaga L kan du läsa mer om hygienråd för badanläggningar.

VILKA ÄR HÄLSORISKERNA?

Den mesta smutsen kommer från badgästerna i form av t.ex. svett, urin och fett från hud och kosmetika men det finns även mikroorganismer som bakterier, mögel och alger.

- Virus, vårtvirus, kan smitta via fuktiga golv. Magsjukevirus kan smitta i vattnet om man kommer i kontakt med viruset. Virus dödas relativt fort av klor.
- Alger och biofilmer är gömställen för mikroorganismer. Alger bildar grönaktiga ytor, "filmer" som gör golvet fläckvis halt.
- Legionella växer till i stillastående vatten med för låg varmvattentemperatur. Även för "varmt" kallvatten utgör en risk. Bakterien kan orsaka lunginflammation.
- Pseudomonas aeruginosa är en sjukdomsframkallande bakterie som t.ex. kan ge feber, utslag, infektioner i ögon, öron. Den är också motståndskraftig mot klor.
- Cryptosporidium är en protozo som orsakar diarré. Den är motståndskraftig mot klor.

I bassängvattnet bildar klor olika föreningar med den smuts som tillförts vattnet:

- Trikloraminer bildas när klor reagerar med kväve från t ex urin och svett. Den bildar karakteristisk klorluk i simhallen. Kloraminer är skadligt för hälsan och påverkar främst badande med luftrörsproblem.
- THM (trihalometaner, främst kloroform) bildas när klor reagerar med organiska föreningar t ex hår- och hudrester. WHO har pekat ut ämnet som cancerframkallande och halterna ska hållas låga.

STÄDNING

STÄDPLANER

Varje anläggning behöver en **städplan**. I den ska det framgå vilka utrymmen som finns, vilka ytor (m²) som finns, ritning över badgästernas flöden/skogräns, typer av ytor t.ex. kakel, intervaller för städning, typ av städmoment m.m.

För större anläggningar krävs i regel också en **städinstruktion** som beskriver hur olika utrymmen och ytor ska städas och med vilka medel.

STÄDMETODER

Det finns våta och torra städmetoder. I stora delar av ett bassängbad krävs våta metoder. Det finns olika typer av städutrustning: skumsprutor, skurmaskiner, slangar med munstycken, fuktmoppar, skurborstar av olika slag, skurblock, mirakelsvampar, skrapor och ångtvättar. Val av utrustning beror på den specifika anläggningens behov och förutsättningar.

Den bästa lösningen för rätt dosering av kemikalier är användning av skumsprutor. Därför är det viktigt att det finns vattenposter i simhallen och på andra strategiska platser så att sprutorna går att fylla på.

I våta utrymmen används först kemikalier för upplösning av smutsen, därefter mekanisk bearbetning och avspolning. Vid en så kallad mellanrengöring påförs städkemikalier som sedan spolas av, mekanisk bearbetning utesluts.

Termisk (värme) bearbetning kan användas både i simhall, duschrum och bastu och efter bearbetning ska den lösta smutsen spolas till avlopp.

Städmaskiner bör användas vid rengöring av större ytor, ex bassänggolvet då detta underlättar städningen och minskar behovet av kemikalier.

Kallt eller knappt ljummet vatten ska användas vid städning för att motverka bakterietillväxt. Ytor ska vätas innan städkemikalier påförs. *Skrapa alltid ytan torr efter rengöringen.* Inget städvatten ska vara kvar på golvet.

Obs! Rutiner ska även finnas fastställda för att hålla städutrustning och städmaskiner rena.

STÄDFREKVENSER

Hur ofta olika utrymmen ska städas beror bland annat på vilket utrymme som ska städas, materialet och belastningen i anläggningen. Under rubriken "Olika ytor och utrymmen" finns några rekommendationer. Det är mycket viktigt med regelbunden städning annars kan smuts lagras och depåer bildas. Anläggningen blir allt mer svårstäddad och ytskikt kan skadas.

På hårt belastade anläggningar eller i vissa hårt belastade utrymmen, i t.ex. duschar och WC, kan det behövas mellanrengöring. Det betyder ett enklare städpass mitt emellan två större städningar, t.ex. mitt på dagen om man morgonstädat.

Grundregeln vid ett bassängbad öppet för allmänheten är att samtliga vistelsezoner för badgäster ska rengöras dagligen.

STÄDKEMIKALIER

Den smuts som tillförs badanläggningen är fett (från hud, kosmetika etc.), kalk (från vattnets hårdhet), salt (främst från vattnet), rost (bildas när järn oxiderar), mikroorganismer (ex bakterier, mögel, alger) samt "damm", exempelvis fibrer från textilier. De städkemikalier och städmetoder som väljs ska leda till att hålla anläggningen ren och ytor i gott skick. I Tyskland tillåts endast städkemikalier som är anpassade för bassänganläggningar och fått särskilt godkännande, för att påverka bassängreningen negativt. I Sverige saknas motsvarande vägledning. Grundregeln är dock följande:

Alkaliska medel: löser fetter, tar bort organiska produkter (hud, hår) i duschar, bastu, golv

Sura medel: tar bort mineral, salter (urin, kalk, rost) i duschar, bastu, golv

Neutrala medel: tar bort lättare föroreningar och användas runt bassängen, bör vara tensidfria eller hålla låg tensidnivå. Tensider kan störa badvattnet och reningstekniken.

Säkerhetsdatablad och en kemikalieförteckning ska finnas för samtliga städprodukter. Förteckningen ska uppdateras årligen. Det kan finnas städkemikalier som på grund av att de inte är riskklassificerade saknar säkerhetsdatablad. Verksamhetsutövaren får då inhämta produktinformation där det klart framgår syfte med produkten samt innehållsbeskrivning.

YTDESINFEKTION

Ytdesinfektion förhindrar bakterietillväxt och avdödar mikroorganismer. Ytdesinfektion är svampdödande t.ex. av fotsvamp och det är verksamt mot virus. Ytdesinficering bör utföras som lägst 1 ggr/vecka på samtliga barfotoområden, sanitetsområden och sittytor.

När desinfektionsmedel används ska ytan vara rengjord och slät; smuts försämrar desinfektionsmedlets effekt. Man kan dock städa på morgonen, göra mellanrengöring och lägga på desinfektionsmedlet på kvällen, så att det får verka över natten. Det desinfektionsmedel som ska användas för golv-/sittytor ska vara en kvartär ammoniumförening (QAC). Dessa är hud- och materialvänliga samt har långtidsverkan. Använd rekommenderad dosering och lägg på medlet med hjälp av skumkanon för att få rätt dosering. Låt verka över natten. Desinfektionsmedlet ~~sk~~ ~~aldrig spolas bort~~ behöver vid lågdosering inte spolas bort.

Att desinficera med klor, t.ex. bassängvatten, är mindre lämpligt. Klor reagerar snabbt och ospecifikt. Klor och smuts bildar biprodukter som luktar illa och irriterar luftvägarna. Klor har en dålig materialkompatibilitet, frätande effekter samt saknar långtidsverkan.

Snabbdesinfektion används för mindre ytor, t.ex. skötbord, kranar, lysknappar och handtag. Medel för snabbdesinfektion innehåller alkohol och ska användas endast på små ytor. Duscha en mjuk duk lätt med snabbdesinfektionen och torka av ytorna.

DETTA BÖR UNDVIKAS

Tvätt med högtrycksspruta

Högtrycksprutning i bassängutrymme är olämpligt. Vattenstrålen kan lätt dra med sig föroreningar, mikroorganismer eller rengöringsmedel ner i bassängvattnet. Vattendimman som bildas kan också föra med sig föroreningar och mikroorganismer ner i bassängvattnet. Ju högre tryck desto mer vattendimma och risk för skador på kakelfogar och halkskyddande yttskikt.

Olämpliga städkemikalier

Städkemikalier måste vara anpassade för användning i bassängmiljöer. Undvik att rutinmässigt använda medel som är starkt sura eller som innehåller organiska lösningsmedel. De sliter mer på material och innebär en ökad arbetsmiljörisk. Städkemikalier som innehåller exempelvis tensider, fenol, komplexa fosfater eller ammoniak kan - om de kommer ner i bassängvattnet - bl.a. försämra effekten hos reningsfilter, förorsaka skumbildning och orsaka höga halter av bundet aktivt klor. Städkemikalier som innehåller kolföreningar kan ge klorerade kolföreningar som trihalometaner och innehåller städkemikalien kväveföreningar, t.ex. ammoniak, kan kloraminer bildas.

Anlita professionell hjälp så att rätt medel och rätt mängd används. Välj så få städkemikalier som möjligt och överdosera aldrig. Överdoserings kan vara kontraproduktivt eftersom en "kemhinna" kan uppstå på ytorna och smutsen fastnar lättare. Tänk också på att två kemiska produkter som var för sig inte är farliga kan bli det om de råkar blandas.

OLIKA YTOR OCH UTRYMMEN

BASSÄNGEN

Bassängen behöver bottendammsugas, helst varje natt, minst två gånger per vecka. Vattenlinjen ska rengöras frekvent från fettavlagringar och smuts (gäller anläggningar utan skvalprännor). Undvik kemikalier om möjligt; använd istället mirakeltrasa, milt skurblock etc. Varannan till var tredje vecka ska också bassängväggar under vattenytan rengöras. Små anläggningar kan möjligen minska intervallet något. Det är mycket viktigt med regelbunden rengöring av skvalprännor (varje vecka), utjämningsstankar (minst 2 gånger per år), och andra "dolda" delar som ingår i bassänganläggningen.

Det ska finnas rutiner för backspolning/rengöring av filteranläggningen. Bubbelpooler bör tömmas och rengöras en till två gånger i veckan med alkaliskt medel eller mirakeltrasa. Surt medel kan

behövas ibland för kalkavlagringar. Det är viktigt att smuts och rengöringsmedel inte tillförs bassängvattnet. Vid tömning och rengöring av bassänger och bubbelpooler är det viktigt att detta noggrant sköljs bort till avlopp innan påfyllning av vatten sker.

GOLV OCH ANDRA YTOR KRING BASSÄNGER

Vid daglig golvrengöring används i regel neutralt rengöringsmedel och mekanisk bearbetning. Spola noga efteråt så kemikalierna och smutsen försvinner. Skrapa torrt. Vid användning av surt rengöringsmedel - som kan behöva användas vid vissa tillfällen för att motverka kalkavlagringar - ska golvet vara vått, annars uppstår skador på fogarna.

Glöm inte att rengöra simdynor, bassängleksaker med mera. Dessa städas lämpligen samtidigt som bassänggolvet. Torka ytorna torra efter rengöring.

I bassänghallen kan finnas särskilda problemzoner, t.ex. trappor, rutschkanor. Tvätta trappor med samma metodik som en dusch. Använd ytdesinfektion en gång per vecka - det tar bort halkan och risken för vårtvirus och skyddar mot mögel och svamp.

DUSCHRUM, ÅNGBAD OCH TOALETTER

Den mesta smutsen hamnar från midjehöjd och nedåt på duschkakel. Använd skumkanon för att få rätt dosering av städkemikalien och kunna arbeta lätt och snabbt med mjuk skurborste. Spola av med vatten när medlet verkat. Torka torrt. Golvbrunnar kan behöva städas dagligen för att undvika lukt; ta bort skräp och spola med vatten. Kalkade väggar städas som grundregel med alkaliska medel och vid behov med surt rengöringsmedel. I duschutrymmen kan det finnas behov av mellanstädning, d.v.s. att rengöringsmedel påförs med skumkanon vid ytterligare ett tillfälle under dagen, men att medlet då inte borstas bort, utan att endast spolning görs.

Toaletter städas med rengöringsmedel för sanitetsporlin. Ytdesinficering behöver ske återkommande och görs endast på rengjorda och torra ytor.

Duschrum, ångbad och toaletter behöver vid ronderas flera gånger dagligen vid anläggningar med hög belastning. Med rondering menas att personal kontrollerar ytornas renhet och vidtar åtgärder vid behov. Exempelvis brukar golv i duschrum behöva spolas några gånger per dag.

BASTU

Golven rengörs som beskrivet under rubriken "Golv och andra ytor kring bassängen". Den större dagliga städningen behöver göras när bastun är kall. Torka lavarna med neutral kemikalie. Desinficera. Undvik spolning av lavar! Vattnet rinner ned mellan springorna med fett och smuts som fastnar under lavarna. Uppmana badgäster att sitta på handduk så skyddar man lavarna och minskar smutsen. Under dagen kan lavarna torkas av med fuktig trasa (mellanrengöring).

OMKLÄDNINGSRUM

Här behövs en kombination av torra och våta metoder på grund av dammet. Golv behöver våtstädas dagligen och sittbänkar behöver desinficeras frekvent. Bänkar, hyllor, skåp och plana ytor torkas med mikrofiberduk eller fuktad trasa. Innertak och väggar behöver städas ett antal gånger per år.

ÖVRIGT

Rutiner ska också finnas för rengöring av frånluftgaller, ventilationsdon, fönster, inredning, armaturer, möbler, trädetaljer, rostfria detaljer etc. Höghöjdsstädning bör läggas in årligen när anläggningen är stängd. Armaturer kräver speciella rengöringsmedel.

INFORMATION

Det är viktigt att arbeta med förebyggande åtgärder, skyltning, information, och andra rutiner för att få gästerna att duscha innan de badar (se även checklistans bilaga L Hygienråd för badanläggningar). Bjud gärna på schampo och tvål i duscharna. Det gör mycket stor skillnad för badvattnet om badgästerna duschat noga och schamponerat håret innan bad och använder rena badkläder i rätt material.

STÄDFÖRRÅD

Städförråd bör vara avskärmade och ha fungerande frånluftsventilation. Städutrymmena ska ha lättstädade ytor och vara utrustade med vask med fungerande avlopp samt varmt och kallt vatten. Kemikalieförteckning över städkemikalier bör finnas anslagen i städutrymmet. Moppar och dyl. ska kunna hängas upp på tork.

Vid större anläggningar är det i regel nödvändigt med flera städförråd. Det ska också vid dessa undvikas att städa med samma städredskap entrépartier och inre delar av bassängbadet.

Det är viktigt att planera dels för tillräckliga städförråd, dels för tillräckligt många vattenposter, eluttag etc.

EGENKONTROLL – STÄDNING

- Upprätta städplan och ev. städinstruktion. Det ska även framgå hur städmaterial rengörs och städredskap underhålls. Om det finns inhyrd firma ska informationen förankras.
- Dokumentera ansvarsfördelning och utse städansvarig. Denna ansvarar t ex för att bra städkemikalier väljs, säkerhet ur arbetsmiljösynpunkt uppnås, förpackningar är märkta med information om risk och skyddsfraser, äldre kemikalier rensas bort (bäst före-stämpel) och att kemiska produkter lagras på ett säkert sätt.
- Upprätta kemikalieförteckning över städkemikalier, införskaffa säkerhetsdatablad.
- Gör en riskbedömning; t ex analysera valda städkemikalier.

LAGSTIFTNING

- Miljöbalken (1998:898).
- Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:12) om bassängbad
- Folkhälsomyndighetens (fd. Socialstyrelsens) handbok om bassängbad - hälsorisker, regler och skötsel

BILAGA

Checklista städning

Checklista

Här kan du själv kontrollera om det vid din badanläggning finns tillräckliga rutiner för städning

EGENKONTROLL

Organisation

➤ Finns städansvarig utsedd?	JA	NEJ
➤ Är verksamheten försedd med bra och tillämpliga städförråd?	JA	NEJ
➤ Finns rutiner för att lära upp ny personal att följa städrutiner?	JA	NEJ
➤ Finns rutiner för att ta hand om klagomål på städning?	JA	NEJ

Städkemikalier

➤ Används städkemikalier anpassade för bassängbad?	JA	NEJ
➤ Är kemikalieförteckning upprättad för dessa?	JA	NEJ

Städrutiner

➤ Finns skriftliga städrutiner?*	JA	NEJ
➤ Finns svårstädade områden där mer utförliga städinstruktioner krävs?*	JA	NEJ
➤ Inkluderar städrutinerna samtliga utrymmen där badgäster vistas?	JA	NEJ
➤ Är frekvens på städmoment angivna?	JA	NEJ
➤ Finns rutin för desinficering av samtliga gå-/sitt- och liggytor som lägst 1 ggr/v?	JA	NEJ
➤ Finns städrutiner upprättade också för städmoment som görs mindre frekvent, ex höghöjdsstädning?	JA	NEJ

*Utgångspunkten är att stora badanläggningar i sina städrutiner kan uppvisa både städplaner och städinstruktioner

Ordförklaringar

Städplan: En städplan beskriver *vilka utrymmen som finns*, ytor i m² på dessa, ritning över flöden/skogräns, typer av ytor t.ex. kakel, intervaller för städning, typ av städmoment.

Städinstruktion: En städinstruktion beskriver *hur* olika utrymmen och ytor ska städas och med vilka medel.

Städrutiner: Ett samlingsbegrepp för det ovanstående

Desinficering: desinficering görs för avdödning av mikroorganismer, utförs efter städning på rena ytor. För lysknappar, kranar, dörrhandtag, skötbord etc används snabbdesinficering med ex alkohol och trasa. Stora ytor behandlas med QAC och maskin (skumspruta)